

”לבניינה של הלכה”

סיכום הלכות שבת שנאמרו בשבת בישיבה מפי מו"ר רה"י
מלאכת בורר (ד) – דין זבוב שנפל למשקה

ומופרדת⁴. לפי הסבר זה נראה שיהיה מותר להוציא עוף או חתיכות גדולות מתוך המרק כיוון שאינם מעורבים ממש במרק (בדומה לצרעה). המשנה ברורה לא פוסק כמהריט"ץ וכותב שניתן להוציא את הצרעה מהכוס רק על ידי זה שמוציאים יחד עם הצרעה גם מעט משקה⁵ וכפסק הט"ז⁶.

החזון איש⁷ שואל מדוע לפי הט"ז (והמשנה ברורה בעקבותיו) הוצאת מעט אוכל יחד עם הפסולת מועילה? והרי כל מה שבכף נחשב עבורנו כפסולת ואנו מעוניינים להיפטר ממנו!⁸

ניתן לומר שלדעת הט"ז כיוון שמוציאים את הפסולת יחד עם חלק מהמאכל הפעולה לא מוגדרת כברירה אלא כהפרדת אוכל מאוכל. אך עדיין יש להקשות מדוע זה נקרא 'הפרדת אוכל מאוכל'? והרי כל מה שמוציאים יחד עם הצרעה נחשב עבורנו כפסולת גמורה!⁹

בפעם הקודמת עסקנו בדברי תרומת הדשן המביא שבחתיכות גדולות וניכרות לא שייך בורר, ראינו שאמנם לא נפסק כך להלכה אך יש בדברים אלו יסוד חשוב בדיני בורר.

בספרי הפוסקים מוזכרת שאלה יסודית בדיני בורר: מה לעשות במקרה בו נפל זבוב/ צרעה וכדו' לתוך הכוס? האם מותר להוציא את החרק¹ או שמא יש בדבר איסור בורר? מקרה המצוי יותר בזמננו ושדומה לכך במקצת² הוא שחלק מפקק השעם נפל לתוך הכוס וצף על פני היין, האם מותר להוציא את הפקק או שמא יש כאן מלאכת ברירה?

מחלוקת זו ידועה בתור מחלוקת המהרי"ט צהלון והמהרי"א אבולעפיא. לדעת המהריט"ץ אין ברירה בלח וגם את הצרעה ישלח היינו שאפשר להוציא את הצרעה, לדעת המהרי"א אבולעפיא הוצאת החרק אסורה כדין הוצאת פסולת מאוכל³. הבאר היטב מביא את המחלוקת ומסביר בדברי המהריט"ץ שברירה שייכת דווקא בדבר שצריך לפשפש ולברור אבל כיוון שהצרעה צפה על פני המים היא נחשבת כבר ברורה

⁴ אורח חיים, סימן שיט, סעיף קטן ב. ולשונו 'דלא שייך ברירה אלא מה שצריך לפשפש ולברור, אבל דבר שצף למעלה כבר ברור הוא והוי ליה כמשחל בנייתא מחלבא, דאין זה בורר'.

⁵ סימן שיט, סעיף קטן סא.

⁶ סימן שיט, סעיף קטן יג.

⁷ אורח חיים, סימן נג.

⁸ מטעם קושיא זו יש החולקים על היתר זה ולא מקבלים אותו להלכה. (בעל התניא בסידורו).

⁹ יש לציין שבימינו אנו יותר איסטניסטים מבעבר, ובמקרה בו נפל זבוב לתוך הכוס רוב העולם מעדיפים לשפוך את כל התכולה ולמלא כוס חדשה ולכן השאלה חזקה יותר.

¹ אנו דנים כאן מצד דיני בורר בלבד ולא עוסקים כלל בדיני מוקצה הקשורים בהוצאת הזבוב.

² וודאי שפקק שעם לא נחשב כמעורב עם המשקה ומותר להסירו, וחלוק הוא מזבוב שבזבוב המשקה נכנס בין הכנפיים והרי הוא כמעורב עמהם (הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הלכות שבת בשבת, חלק א, פרק ט, הערה 138).

³ לפי הרמב"ם פעולה זו אסורה מדאורייתא, וכן פסק השולחן ערוך בסעיף ד.

הגרעין/ הזכוב עם מעט מהסלט וסגי בכך. אך לדעת החזון איש שלמדנו לעיל כל ההיתר להוציא מעט מהאוכל הוא רק בזכוב **שצף על גבי המשקה** משום ששם הוא אינו מעורב במשקה, וכנ"ל, אבל במקרה של גרעין/ זכוב **המעורב** בסלט יש ממש תערובת ולא תועיל הוצאת מעט סלט יחד עם הגרעין. אולם אף לשיטת החזון איש ישנו פתרון אחר להוצאת הגרעין והוא הוצאת כמות גדולה של אוכל יחד עם הגרעין. בהוצאת כמות מאכל גדולה אנו בעצם יוצרים הפרדה בין אוכל לאוכל ולא בין אוכל לפסולת וממילא אין כאן הפרדת תערובת והדבר יהיה מותר אף לדעת החזון איש.

החזון איש¹⁰ טוען שהסברא העיקרית להלכה היא שהזכוב לא מוגדר כמעורב עם המשקה אלא כעומד בפני עצמו וממילא מותר להוציאו גם מבלי להוציא מהמשקה¹¹, ואייתו לכך היא מהגמרא בשבת¹² הכותבת שמותר לערות יין (שבתחתיתו יש שמרים) לתוך כלי אחר ועל ידי כך להפרידו מן השמרים, אולם ברגע שמגיעים למקום בו היין מעורב ממש עם השמרים ומטפף מתוכם יש להפסיק את העירוי. מכאן מצאנו שאף על פי שהיין והשמרים נמצאים בכלי אחד מותר לערות את היין ולהשאיר את השמרים כיוון שכל אחד עומד לעצמו¹³. אם כן נחזור לשאלה מדוע הט"ז כתב שיש להוציא את הזכוב עם מעט משקה? מסביר החזון איש שיש מקום לומר שהזכוב מעורב עם המשקה במקום המפגש בין הכנפיים והמשקה שנמצא על הכנפיים וממילא כשמוציא את הזכוב גורם להפרדה בינו לבין המשקה הנמצא על הכנפיים והוי בורר¹⁴, אולם כשמוציא מעט משקה יחד עם הזכוב גורם בכך להוצאת כל התערובת וממילא כשאין תערובת לא שייכים דיני ברירה (מה שנשאר בכוס לא היה מעורב כלל עם הזכוב ואין בזה ברירה).

ישנה נפקא מינא גדולה בין דברי המשנה ברורה להסבר החזון איש, למשל במקרה בו נפל גרעין לימון/ זכוב לתוך סלט ירקות. לדעת המשנה ברורה ניתן להוציא את

¹⁰ אורח חיים, סימן נג.

¹¹ וז"ל: **דכל שצף ועומד בפני עצמו אינו בכלל בורר** ואין בורר אלא בדבר המעורב ועל ידי הברירה מתחדשה צורתו לברורה ונקיה. (שם).

¹² דף קלט, עמוד ב.

¹³ מה שאין כן בתחתית ששם היין מעורב ממש עם השמרים ומוגדר כתערובת.

¹⁴ וז"ל החזון איש: ואמנם יש מקום לומר שהיין שמטפח על גוף הזכוב שם תערובת עליו והלכך ס"ל להט"ז שאם יקח הזכוב עצמו ע"כ חשיב בורר להיין שהיה טופח על גופו ובין סנפיריו.

